

Oponentský posudek na diplomovou práci

„Vliv prominentních učenců na politické klima na příkladu říší Kánem-Bornu, Songhaj, tuarežských sultanátů, mauritánských Maurů a senegambijské oblasti 15.-18. století“

Vypracoval: Bc. Petr Buchtyar

Diplomová práce cílí na popis přesného vymezení kastovního systému a jeho jednotlivých nuancí v případě západoafrického klanového území Tuaregů, nacházející se v rámci dnešních politických hranic států Alžír, Libye, Niger, severní Nigérie, Senegal a Mali; dále pak dalších národnostních/etnických/jazykových skupin jako jsou například Fulbové, Songhajci, Hausové aj. Jedná se o velmi detailní popis etno-lingvistické situaci v oblasti celého západního Sahelu. Města jako Timbuktu, Djenné, Gao nebo Kano představovaly v evropské imaginaci 19. století „bájná města“, jejichž pověst se opírala o středověké zprávy cestovatelů jako byl ibn Battúta nebo historik ibn Chaldún. Představa o sahelském „zlatém království“, kterou lze částečně srovnat s příběhy o bájném Eldorádu v rámci amerického kontinentu, se prolínala nejen s vizí bohatství, ale také s vizí učenosti a ukrytých písemných pokladů. Nikoli náhodou figurovalo Timbuktu na seznamu míst, o které se během poslední koloniální fáze soutěžení a proklamovaného prvenství pokoušelo hned několik „dobyvatelů“. Svým způsobem tak tato oblast představovala i významnou součást konstruktů orientalismu, z něhož značným způsobem těžila (nejen) francouzská koloniální tradice.

Autor ve své práci přehledným způsobem shrnuje dostupné poznatky týkající se sociální struktury západního Sahelu a jeho privilegovaných skupin. Důsledně používá pojmenování v místních jazycích; zmíněné etnotaxonomie značně usnadňují orientaci v jednotlivých společenských třídách, které se pohybují od klasifikace „šlechty“ až po „domácí otroctví“. Tyto pojmy samozřejmě nejsou významově zaměnitelné s pojmy, jak je chápou evropské jazyky.

Jedním ze základních identifikačních atributů příslušnosti k tzv. vyšší kastě je předpokládaný původ odvozený od rodu Muhammada; tj. zakladatelský příběh, který konkrétní skupiny spojuje s mytickým „východním“ původem a následným postupem přes Saharu. Tradice nazývá tyto učence, lidové kazatele, vykladatele Koránu a také léčitele i termínem *marabut*, *sajíd* (*sidi*). Společenské postavení je tady dáno nejen proklamovaným genealogickým původem, ale také bohatstvím stád (Fulbové) nebo počtem zbraní, (atributy související s transsaharským karavanním obchodem se solí a zlatem); byť i všechny tyto znaky postupně podléhají transformaci. Autor analyzuje jednotlivé klany a jim přisuzované „magické“ schopnosti; například léčitelství, kastu kovářů nadanou magickou mocí, kastu pěvců/bardů (*griotů*) coby nositelů tradic i genealogického původu a další.

Práce je výrazně historicky zaměřena a ve svém důsledku se jedná o rozsáhlou kompilaci. Klade si otázku, proč nebyla práce doplněna například o odkazy na rozhovory s místními informátory – šlo by o oživení textu a zároveň i o doklad autorem prokazovaných teorií. Jinak však lze konstatovat, že se práce opírá o bohatou sekundární literaturu a zároveň i o terénní výzkum autora, který ve zmíněných lokalitách prováděl. Oceňuji také přítomnost ilustrativních map.

Otázky k obhajobě:

- 1) jakým způsobem konstruovala francouzská koloniální tradice obraz Tuarega?
- 2) jak do zmíněného schématu zapadá kosmogonie Dogonů a výzkumy antropologa Marcela Griaulea?
- 3) Byl vliv islámských mystických řádů v oblasti západního Sahelu pro konstrukci „kast“ v této společnosti zásadní?

Závěrem lze konstatovat, že autor postupoval při vypracování samostatně a využil – dle zásad akademické práce – četné tituly sekundární literatury, kterou doplnil o závěry svých vlastních terénních výzkumů.

Práci doporučuji k obhajobě,

Hodnotím: A (výborně)

Petra Košťálová

V Praze dne 20.8. 2024

Doc. PhDr. Petra Košťálová, Ph.D.

Ústav etnologie, středoevropských a balkánských studií (UESEBS)

Univerzita Karlova, Filozofická fakulta

nám. Jana Palacha 1/2, 116 38 Praha 1

E: petra.kostalova@ff.cuni.cz

W: kjbs.ff.cuni.cz